

DOF - Dansk Ornitologisk Forening

Må man krydse rustand?

HAANING I FELTEN Her i starten af juni er der set rustænder i bl.a. Klydesøen på Amager samt ved Tempelkrog på Sjælland. Det har givet anledning til, at man på ny har snakket i krogene om, hvordan det lige er med dem og de danske krydslister. Må man godt?

Man ved ikke rigtig om man skal grine eller græde, når man støder på en rustand på sin tur i felten. Fuglene i sig selv er jo ret fine og flotte, men der hersker stor usikkerhed om, hvor vidt vi egentlig kan regne dem for ægte genuine fugle og dermed et ægte kryds på vores artslistes.

Den gængse opfattelse er at de fleste af de fugle, vi ser herhjemme, formentlig er undslupne fangenskabsfugle, da rustanden holdes som prydfugl mange steder. Visse år optræder rustanden imidlertid i større antal og ofte i flere europæiske lande samtidigt. Nogle mener at det så må dreje sig om flokke af vilde rustænder fra Østeuropa på forlænget træk. Det kan man bl.a. læse på DOFs hjemmeside.

Invasioner i slutningen af 1800-tallet er almindeligt anerkendt som omhandlende genuine, altså krydsbare fugle. Fugle i England set i forbindelse med invasionen i 1892 regnes således som spontane af det engelske sjældenhedsudvalg efter en relativt nylig genbehandling og vurdering af artens status i landet. I samme forbindelse blev alle fund i 1900-tallet og frem imidlertid ikke regnet som sikre spontane fugle.

Invasionen i 1892 bragte endda rustænder helt til Island og Grønland!

I 1994 var der en invasion, hvor der blev iagttaget omkring 100 individer herhjemme. Denne invasion blev af mange regnet for god. Forstået på den måde at det måtte være ægte, vilde, genuine fugle formentlig fra østlige populationer. Invasionen bragte mange fugle til Finland, Sverige og Danmark samt en del (men ikke bemærkelsesværdigt mange) til England, men efter sigende ikke i mængder til andre Europæiske lande. Bl.a.

på den baggrund er vurderingen af fuglenes spontanitet blevet bragt i tvivl. Invasionen stod på gennem juli og august og faldt sammen med rustænders fældningstræk.

Rustand (og gravand), Klydesøen den 27. maj 2019. Foto: Michael Køie Poulsen

Situationen omkring det at vurdere, hvor vidt der er tale om spontane genuine fugle, når man i ny og næ, i disse år, støder på rustænder, er i det hele taget blevet en mudret affære, og det skyldes dels at det, som sagt, gennem moderne tid har været almindeligt at have rustænder i fangenskab, og at man må formode at en del af dem undslipper. Dels skyldes det også, at der i Vesteuropa er opbygget en ynglebestand, man mener, er et resultat af undslupne fangenskabsfugle.

I nyere tid er der dog et helt sikkert spontant vesteuropæisk fund idet en fugl blev skudt i Polen i 1978. Den var ringmærket i Kirgisistan i Centralasien i 1973.

I det hele taget virker dele af diskussionen om bestandsstørrelsen i den vestlige del af udbredelsen også mudret. I Askaniya Nova Biosphere Reserve i Ukraine har man bevidst arbejdet med at reintroducere rustænder, da arten tidligere har været almindelig i landet. Udsætningsprojektet har kørt på siden starten af det 20. århundrede, hvor man bl.a. har indfanget rustænder og bragt dem til stedet, hvor de er blevet udsat. Man har endda bevidst stækket fugle for at få dem til at blive i området, og i nyere tid har man brugt både tamænder og gråænder til at være ”rugemødre”. I alt er der i perioden 1983 – 2000 blevet udsat 3429 fugle, 2212 unger er opdrættet med andre typer rugemødre og desuden er 622 eksemplarer blevet stækket, så deres unger bliver ved deres forældre. De flyver således ikke væk fra området, og målet har været at skabe en bestand, der er standfugle i området. Det overordnede billede af den egentlige bestand i dette område er kompliceret, da man mener, at bestanden af de udsatte fugle kan være iblandet vilde fugle fra nærliggende vilde populationer samt vilde overvintrende fugle. Man påpeger at fuglene, hvor gråænder har været rugemødre, trækker med gråænderne til deres overvintring i Rusland, Bulgarien, Rumænien og Polen (disse formodninger baserer de på genfund af ”deres” ringmærkede gråænder). Det er reservatets egen opfattelse, at

deres indsats har medvirket til at bestanden af rustand er steget i Ukraine samt i Bulgarien, og de har nok ret. Ringmærkede rustænder fra reservatet er truffet i Aserbajjan, Rusland og Georgien. Jeg har ikke kunnet finde materiale om hvor vidt dette projekt stadig foregår. Rapporten, hvor jeg har læst om projektet, er fra 2001.

I Schweiz, der betegner deres bestand for forvildede fangenskabsfugle, var antallet steget til 450 i sensommeren 2004. Nogle påpegede at der netop i sensommeren kunne være tale om fældende fugle østfra, men man valgte nærmest at udrydde dem alligevel, da rustand regnes som en invasiv art i landet.

Rustand, Tempelkrog den 3. juni 2019. Foto: Henning Larsen

Det er vanskeligt at finde opgørelser over ynglebestande af rustænder i Vesteuropa, men hist og her findes oplysninger om 5-60 par i Tyskland, 3-5 par i England (2005), 10-15 par i Schweiz (2013-2016), 10-30 par i Holland samt "enkelte par" i Belgien, Frankrig og Polen.

Et spøjst fænomen er, at der siden 1995 har optrådt store flokke af fældende rustænder i Holland. Antallene har været stigende og de forekommer fra juli indtil oktober. I 2013 blev der talt over 800 eksemplarer! Man har haft vanskeligt ved at forklare dette antal, da bestandene af ynglefugle i Vesteuropa ikke kan mønstre tal i den skala.

Samtidig ved man at rustand i den vestlige del af dens naturlige (oprindelige) udbredelsesområde er gået tilbage og forskere peger på følgende faktorer som grunde til tilbagegangen:

- Kultivering af vådområder med landbrugsdrift for øje.
- Kystnær bebyggelse.
- Dramatisk tilbagegang for murmeldyr i steppeområder.
- Intensiv jagt i overvintringsområderne.
- Forstyrrelser på ynglepladserne.
- Klimaforandringer.

Der er dog noteret fremgang i bl.a. Bulgarien og i det vestlige Rusland, hvilket måske skyldes udsætnings-/opdrætningsprojektet i Ukraine?

Man har spekuleret i, hvor vidt der kunne være tale om, at den markante forekomst af fældende fugle i Holland kunne være forårsaget af et forsøg på en ekspansion mod vest, grundet habitatforringelserne, klimaforandringer og de øvrige grunde skrevet ovenfor, i dele af det oprindelige udbredelsesområde. Altså at der i al fald er en vis indblanding af vilde genuine fugle. Omvendt kan det måske også vise sig at den vesteuropæiske bestand, man regner med, er skabt af forvildede fangenskabsfugle, hidtil har været underestimeret.

Denne undren har bevirket, at man i Holland, siden 2013, har iværksat et ringmærkningsprojekt i et forsøg på at belyse, hvorfra fuglene stammer, og hvor de flyver hen efter fældeperioden. En del af fuglene er desuden forsynet med gps-sendere. I 2013 blev 48 fugle mærket og i 2014 yderligere 68. De er alle mærket med gule halsringe og med en sort kode (et bogstav og et tal).

Jeg har forsøgt at kontakte gruppen der står bag projektet, men har ikke fået svar.

Rustands oprindelige udbredelsesområde spænder fra landene omkring Sortehavet i vest til Mongoliet i øst. Desuden er der bestande i Nordafrika samt i Etiopien.

Hvor vidt at rustand kan krydses på din Danmarksliste, sådan helt officielt, er altså en noget speget sag. Aspekter som forvildede fangenskabsfugle, udsætning, opdræt og naturlig ekspansion er facts, der kolliderer, når spørgsmålet rejses.

Det korte svar er pt. nej. Der er ganske enkelt for mange usikkerheder i spil.

Spørgsmålet om den naturlige ekspansion er interessant, og forhåbentlig kaster det hollandske ringmærkningsprojekt lys over sagen med tiden. Ekspansion oplever vi jo hos mange arter i øjeblikket. F.eks. havde vi, for blot få år siden, ikke regnet med, at vi ville se så mange steppehøge, blå glenter eller sølvhejrer, som vi gør i dag.

Udsætningsprojektet i Ukraine tvinger os også til at tage stilling. Vi er ikke rigtigt glade for dværgås' status i Danmark i øjeblikket, da det svenske udsætningsprojekt kaster en kedelig skygge over dem. Til gengæld synes vi rigtigt godt om vandrefalk, som svenskerne også udsatte mange af tidligere.

Spørgsmålet er om det omtalte projekt i Ukraine kun forårsager bestandsfremgang (og måske ekspansion?), eller om f.eks. gråænder bringer rustænder derfra i retning af os?

Vi mennesker forårsager så meget rod i systemerne, men forhåbentlig bliver vi klogere. Også på rustænder...

Tak til Helge Sørensen for det flotte forsidebillede samt til Henning Larsen og Michael Køie Poulsen for billeder af de aktuelle danske fugle.

 Dato:
05. 06. 2019

 Skrevet af:
Henrik Haaning Nielsen

 Fotos af:
Henning Larsen
Michael Køie Poulsen

 Emner:
SJÆLDNE FUGLE

 Tags:
EKSPANSION, FANGENSKABSFUGLE, INVASION, RUSTAND, SJÆLDNE FUGLE, UDSÆTNING

Kilder

geese.org

NNSS

Restoration of the Ruddy Shelduck